

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

19 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Krzysztof Grzesiowski (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 19 listopada 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Towarzystwa Budownictwa [...] Społecznego spółki
z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 29 października 2020 r., I AGa 103/20,
w sprawie z powództwa B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
przeciwko Towarzystwu Budownictwa Społecznego [...] spółce z ograniczoną
odpowiedzialnością w W.
o zapłatę

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Krzysztof Grzesiowski

Jacek Grela

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 19 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu zasądził od pozwanej Towarzystwa Budownictwa Społecznego [...] spółki z o.o. w W. na rzecz powódki B. spółki z o.o. w W. kwotę 337.714,30 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 5 września 2017 r. do dnia zapłaty i orzekł o kosztach procesu.

2. Wyrokiem z 29 października 2020 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację pozwanej od powyższego wyroku i orzekł o kosztach procesu.

3. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy i zaakceptowanych przez Sąd Apelacyjny wynika, że 1 września 2015 r. strony zawarły umowę o roboty budowlane. Przedmiotem umowy było wykonanie przez stronę powodową (wykonawcę), w oparciu o dostarczoną przez stronę pozwaną (zamawiającego) dokumentację projektową, zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej między ul. [...] i nowopowstałymi ul. [...]1 i ul. [...]2 w W., w ramach zadań o nazwach L. VI, L. VII, L. VIII, tj. budowa budynków mieszkalnych wielorodzinnych, niezbędnej infrastruktury technicznej, zagospodarowania i urządzenia terenu oraz uzyskanie w imieniu zamawiającego decyzji o pozwoleniu na użytkowanie.

Zgodnie z zawartą umową, termin wykonania zadania L. VI, w tym przekazania ostatecznej decyzji o pozwoleniu na użytkowanie, ustalono na 1 lipca 2017 r. Termin zakończenia zadań L. VII oraz L. VIII został początkowo ustalony na 6 kwietnia 2017 r. W dniu 10 lipca 2017 r. strony zawarły Aneks nr 5 na podstawie którego wydłużyły termin zakończenia Zadania L. VII wraz z przekazaniem ostatecznej decyzji o pozwoleniu na użytkowanie do 17 lipca 2017 r., a termin zakończenia Zadania L. VIII wraz z przekazaniem ostatecznej decyzji o pozwoleniu na użytkowanie do 24 lipca 2017 r.

Za wykonanie robót objętych umową zamawiający miał zapłacić wykonawcy kwotę 52.676.502,39 zł brutto, w tym 14.683.230,49 zł brutto za wykonanie Zadania L. VI. Rozliczenie robót miało następować oddzielnie dla każdego Zadania, fakturami

częściowymi oraz fakturą końcową. W umowie strony przewidziały kary umowne za zwłokę w wykonaniu zadania L. VI w wysokości 0,1 % wynagrodzenia umownego brutto za każdy dzień zwłoki.

W dniu 17 lipca 2017 r. w oparciu o ostateczną decyzję udzielającą pozwolenia na użytkowania z 10 lipca 2017 r. strony podpisały protokół końcowy odbioru wykonanych robót i przekazania do eksploatacji budynków objętych Zadaniem L. VII oraz protokół końcowy odbioru wykonanych robót i przekazania do eksploatacji budynków objętych Zadaniem L. VIII. W dniu 31 lipca 2017 r. strony podpisały protokół końcowego odbioru wykonanych robót i przekazania do eksploatacji budynków objętych Zadaniem L. VI. W protokole strony potwierdziły dokonanie z dniem 26 lipca 2017 r. odbioru końcowego przedmiotu Umowy w zakresie Zadania L. VI. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowanego wydał pozwolenie na użytkowanie budynków objętych zadaniem L. VI w dniu 25 lipca 2017 r. Nieterminowe wykonanie Zadania L. VI nastąpiło z przyczyn niezawinionych przez stronę powodową.

Na podstawie protokołu odbioru końcowego z 31 lipca 2017 r. strona powodowa wystawiła fakturę końcową VAT nr [...] z 4 sierpnia 2017 r. na kwotę 1.097.836,62 zł brutto. Pismem z 21 sierpnia 2017 r. strona pozwana naliczyła stronie powodowej karę umowną w kwocie 337.714,30 zł za 23 dni zwłoki w wykonaniu Zadania L. VI oraz wezwała do zapłaty wymienionej kwoty a w dniu 31 sierpnia 2017 r. złożyła oświadczenie o potrąceniu tej kwoty tytułem naliczonej kary umownej za zwłokę z wierzytelnością strony powodowej stwierdzoną fakturą VAT nr [...] z dnia 4 sierpnia 2017 r.

4. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia i ocenę Sądu Okręgowego, które uczynił podstawą własnego rozstrzygnięcia. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z treści dowodów zaoferowanych przez strony, w tym zeznań świadków oraz korespondencji mailowej stron, nie można wyprowadzić wniosku, że 23 dniowe opóźnienie zakończenia Zadania L. VI - przy uwzględnieniu charakteru i czasu trwania inwestycji - nastąpiło z przyczyn obciążających stronę powodową. W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny za bezzasadne uznał stanowisko strony pozwanej obciążające powódkę odpowiedzialnością za nieterminowe wykonanie umowy. Sąd Apelacyjny dochodzone przez stronę powodową roszczenie o zapłatę zakwalifikował jako

roszczenie o wynagrodzenie za wykonane roboty budowlane z uwagi na bezskuteczność przedprocesowego oświadczenia strony pozwanej o potraceniu.

5. Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosła strona pozwana, zaskarżając go w części, tj. w zakresie oddalenia apelacji (pkt 1), wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

6. Skarżący zarzucił naruszenie prawa procesowego, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

1) art. 387 §2¹ pkt 1 i 2 k.p.c. poprzez zawarcie w treści uzasadnienia wyroku wzajemnie wykluczających się stwierdzeń, w zakresie w jakim Sąd Apelacyjny wskazał, że przyjmuje za własne i podziela prawidłowe ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji, a także podziela ocenę prawną tegoż Sądu, a jednocześnie dokonał znacząco odmiennej wykładni §35 umowy Stron z dnia 01.09.2015r., bowiem uznał, że umowa częściowo zmienia w stosunku do generalnych reguł z art. 471 k.c. rozkład ciężaru dowodu, co nie wynika z uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego, a nadto nie wyjaśnił przyczyn takiej odmiennej oceny, ani nie zaznaczył faktu dokonania odmiennej wykładni, co wpłynęło na rozstrzygnięcie, ponieważ założeniem powyższej aprobaty dla ustaleń faktycznych i ocen prawnych Sądu Apelacyjnego był, jak uznać należy, błędnie przyjęty przez Sąd Apelacyjny rozkład ciężaru dowodowego;

2) art. 378 §1 k.p.c. w zw. z art. 387 §2¹ pkt 1 i 2 k.p.c. zw. z poprzez nierozważenie podniesionych w apelacji istotnych zarzutów, w tym zarzutu dokonania przez Sąd pierwszej instancji oceny okoliczności podnoszonych przez Powoda z pominięciem wiadomości specjalnych (art. 278 §1 k.p.c.), a także wszystkich zarzutów naruszenia prawa materialnego w wyniku bezpodstawnego uznania, że w istocie zarzuty te kwestionują ustalenia faktyczne i naruszenie przepisów prawa procesowego, co wpłynęło na rozstrzygnięcie, ponieważ uniemożliwia ocenę poprawności rozstrzygnięcia w odniesieniu do właściwego stosowania przepisów prawa materialnego.

7. Skarżący zarzucił również naruszenie prawa materialnego, tj.:

1) art. 65 §1 i 2 k.c. w zw. z umową z 01 września 2015 r. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na dokonaniu przez Sąd Okręgowy wadliwej, bo

z naruszeniem reguł wynikających z dyrektyw określonych przez te przepisy, wykładni umowy z dnia 1 września 2015 r. i uznaniu, że przewidując ewentualną dopuszczalność zmian umowy (o zamówienie publiczne), strony jednocześnie zmodyfikowały zasady odpowiedzialności odszkodowawczej Powoda określone w art. 471 k.c. i art. 472 k.c.;

2) art. 483 §1 k.c. w zw. z art. 471 k.c., art. 476 k.c. i art. 6 k.c., poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na wadliwym zrekonstruowaniu reguły rozkładu ciężaru dowodowego w przypadku kary umownej za zwłokę i uznaniu, że pozwana winna w sprawie wykazać zawinienie powódki w przekroczeniu terminu wykonania przedmiotu umowy, podczas gdy konstrukcja art. 471 k.c. tworzy domniemanie winy dłużnika — powoda i w konsekwencji jego obarcza ciężarem wykazania okoliczności na niezawinienie;

3) art. 473 §1 i 2 k.c. w zw. z art. 472 k.c. i art. 65 §1 i 2 k.c. oraz umową z 01 września 2015 r. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że strony dokonały umownie złagodzenia zasad odpowiedzialności kontraktowej dłużnika - powoda w ten sposób, że przyjęły, iż: 1) nie będą sankcjonowały naruszenia obowiązku wykonania umowy w terminie w każdej sytuacji wystąpienia niekorzystnych warunków atmosferycznych lub zmian projektowych, 2) nie uzależniają odpowiedzialności od dochowania przez dłużnika - powoda należytej staranności, a nadto 3) zwalniają powoda od konieczności wykazania, że te okoliczności wpłynęły na terminową realizację oraz w jakim zakresie.

8. W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

9. Odnosząc się, w pierwszej kolejności, do zarzutów naruszenia prawa procesowego należy podkreślić, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

10. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia (art. 387 § 2¹ k.p.c.) jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co ma miejsce, gdy wskutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. postanowienie SN z 21 lutego 2024 r., I CSK 6662/22). Wbrew zarzutom kasacyjnym zaskarżony wyrok spełnia wymogi ustawowe w wystarczającym stopniu, który pozwala na jego kontrolę. W związku z powyższym zarzut dotyczący naruszenia art. 387 § 2¹ k.p.c. okazał się chybiony.

11. W judykaturze jednolicie przyjmuje się, że sąd drugiej instancji może przyjąć za własne ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji. Akceptując ocenę dowodów dokonaną w pierwszej instancji, sąd drugiej instancji nie ma obowiązku przytaczania przyczyn, dla których poszczególnym dowodom przyznano albo odmówiono mocy dowodowej. Może poprzestać w tej mierze na uznaniu za własne poczynionych ustaleń faktycznych (zob. postanowienie SN z 18 marca 2024 r., I CSK 170/23).

12. Należy podkreślić, że z ustanowionego obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd drugiej instancji w uzasadnieniu wyroku każdego z argumentów apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (zob. postanowienie SN z 25 stycznia 2024 r., I CSK 6269/22).

13. Stąd też nietrafny okazał się zarzut kasacyjny dotyczący naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., ponieważ Sąd Apelacyjny prawidłowo przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego oraz wyczerpująco odniósł się do zarzutów apelacyjnych skarżącego.

14. Zasadnicza dla skargi kwestia nieterminowego wykonania umowy wymaga uprzedniej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, będących podstawą ustaleń faktycznych, a więc jest to kwestia – jak już zostało to wyżej zasygnalizowane - usuwająca się spod kontroli sądu kasacyjnego (zob. postanowienie SN

z 22 kwietnia 2024 r., I CSK 219/23). Zarzuty skarżącego dotyczące naruszenia prawa materialnego pośrednio nawiązują do ustaleń faktycznych sądów *meriti*, a skarżący stara się w ten sposób podważyć te ustalenia, co jest niedopuszczalne na etapie rozpoznawania skargi kasacyjnej, ponieważ spór o ocenę poszczególnych dowodów i ustalenie stanu faktycznego nie może być przenoszony do postępowania przed Sądem Najwyższym, który jest sądem prawa a nie sądem faktu (zob. wyroki SN: z 13 lipca 2022 r., II PSKP 104/21; z 27 września 2023 r., II PSKP 26/22).

15. Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego należy wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyrok SN z 15 grudnia 2021 r., V CSKP 105/21) ugruntowane jest stanowisko, że zastrzeżenie kara umownej nie pozostaje bez znaczenia dla rozłożenia ciężaru dowodu (art. 6 KC). Wierzyciel obowiązany jest wykazać, iż doszło do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, zaś na dłużniku ciąży powinność wzruszenia domniemania winy poprzez udowodnienie, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania wynikało z przyczyn, za które ten nie ponosi odpowiedzialności.

16. Pozwany (wierzyciel) wykazał, że termin wykonania umowy został przekroczony. Jednakże sądy *meriti* trafnie przyjęły, że powód (dłużnik) uwolnił się od obowiązku uiszczenia kary umownej, ponieważ niewykonanie zobowiązania w terminie było następstwem okoliczności, za które nie ponosił odpowiedzialności, co zostało szeroko przedstawione w uzasadnieniu sądu pierwszej, jak i drugiej instancji.

17. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela pogląd, że kara umowna (art. 483 k.c.) za niedotrzymanie terminu może być zastrzeżona jedynie w przypadku zwłoki (tj. gdy dłużnik ponosi odpowiedzialność za nieterminowe wykonanie zobowiązania), a nie w przypadku opóźnienia (tj. gdy nieterminowe wykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi) w rozumieniu art. 476 k.c.

18. Treść umowy zawartej przez strony 1 września 2015 r. została zinterpretowana przez Sąd Apelacyjny zgodnie ze wskazówkami zawartymi w art. 65 § 2 k.c. Przeprowadzona przez ten Sąd analiza zapisów umowy (zwłaszcza

dotyczących kary umownej), w świetle zgromadzonego materiału dowodowego, doprowadziła do poprawnego wniosku, że obciążenie powoda karą umowną było niezasadne, ponieważ niewykonanie zobowiązania w terminie było następstwem okoliczności, za które powód nie ponosił odpowiedzialności. Zastrzeżona w umowie kara (§ 26 umowy) była bowiem karą za zwłokę w wykonaniu umowy.

19. W pozostałym zakresie zarzuty naruszenia prawa materialnego są niedopuszczalne, ponieważ pośrednio kwestionują ustalenia faktyczne sądów *meriti*, co – jak już zostało wcześniej podkreślone – jest wyłączone w postępowaniu kasacyjnym zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c.

20. W związku z powyższym niezasadne okazały się zarzuty skarżącego dotyczące naruszenia prawa materialnego, skoro Sąd Apelacyjny prawidłowo zinterpretował i właściwie zastosował art. 6, 65, 471, 472, 473, 476 i 483 k.c.

21. W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Krzysztof Grzesiowski

Na mocy art. 330 § 1 k.p.c. stwierdzam
niemożność podpisania uzasadnienia wyroku
przez sędziego SN Jacka Grełę
z powodu długotrwałej nieobecności
Krzysztof Grzesiowski

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

ł.n

[a.ł]